

ELS CENTRES D'ESTUDIS I ELS IES: COM VINCULAR LA RECERCA LOCAL ALS INTERESSOS DELS JOVES

Vinyet PANYELLA

Esriptora i presidenta del Grup d'Estudis Sitgetans

El Grup d'Estudis Sitgetans us dona la més cordial benvinguda a Sitges. La nostra població, com sabeu, compta amb una ja llarga tradició d'estudis locals iniciada el 1975 amb la constitució del GES que entronca amb diversos precedents de creació d'entitats culturals estables durant el període d'entreguerres, com van ser els Amics de les Arts (1925) o l'Ateneu El Centaure (1928),¹ ambdós de notable i efímera vida. Quan el 1975 ens vam constituir en entitat, entre els impulsors i primers socis comptàvem amb veterans de l'època dels Amics de les Arts, com Josep Carbonell i Gener² o de l'Ateneu El Centaure, com Ramon Planes,³ el nostre primer president. Hi havia entre els fundadors persones que havien nascut al voltant de la guerra civil i que, per tant, havien estat adolescents i joves sota el franquisme i d'altres estàvem acabant o havíem finalitzat feia poc la carrera universitària. Aquesta trobada intergeneracional d'experiència i entusiasme juvenil va ajudar molt a la consolidació de la nostra entitat.⁴ Avui, en ple segle XXI, el GES és l'entitat més antiga entre els centres d'estudis i recerca

¹ Sobre l'Ateneu El Centaure, v. Ramon PLANES (1978), «El cas del 'Centaure'», *Butlletí del Grup d'Estudis Sitgetans*, Sitges, núm. 9, p. 1-3.

² Sobre Josep Carbonell i Gener, v. Vinyet PANYELLA (2000), *Josep Carbonell i Gener, des de les avantguardes a l'humanisme*, Barcelona, Edicions 62.

³ Sobre Ramon Planes, v. PLANES (1982), «Ramon Planes: La llarga marxa del caminant», *Les Ales d'Icar, suplement literari d'El Eco de Sitges* (9 d'octubre); Vinyet PANYELLA (1987), «Un clarobscur de mots i de vivències», pròleg a Ramon PLANES, *Memòries*, Sitges, Grup d'Estudis Sitgetans; Vinyet PANYELLA (2004), «El *Llibre de Sitges*, la primera història cultural de la Vila», pròleg a Ramon PLANES, *Llibre de Sitges*, Sitges, Grup d'Estudis Sitgetans.

⁴ Sobre la història del GES, v. David JOU i ANDREU (2001), *Vint-i-cinc anys del Grup d'Estudis Sitgetans*, Sitges, Grup d'Estudis Sitgetans.

del Penedès. Forma part de la Coordinadora de Centres d'Estudis i Recerca del Penedès i està integrat a la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i vinculat, per tant, a l'Institut Ramon Muntaner.

La celebració de la sisena edició de l'Espai Despuig, convocat sobre una temàtica tan crucial per al futur del país com és l'educació relacionada amb l'entorn, és a dir, amb els estudis locals, és la primera activitat de l'IRM que acollim formalment. Per al GES significa compartir les diverses temàtiques de l'actualitat que ens afecten en tant que entitats estretament relacionades amb els respectius entorns en una societat canviant, en un país que s'enfronta al gran repte del seu futur i en un món globalitzat, i palesa també la voluntat de treballar plegats, més estretament de com ho hem vingut fent fins al moment actual, perquè avui dia és impensable avançar sense compartir objectius comuns, sense treballar en xarxa i sense cercar les complicitats que ens permeten, en l'àmbit del coneixement, que és el nostre, posar-lo al servei de la societat del nostre entorn donant-hi accés i participant-ne la màxima participació.

Educar per al coneixement de l'entorn propi és un dels reptes més importants que tenim en el moment present i l'objecte i objectiu d'aquesta sisena edició de l'Espai Despuig aquesta tarda a Sitges, i m'hi referiré principalment per mitjà de la nostra experiència i algunes reflexions.

Les qüestions que ens han estat plantejades inicialment sobre el lloc que ocupen els estudis locals en l'educació, l'actitud dels centres que generen coneixement, l'interès per facilitar l'accés a la informació, les mesures s'hi empenen i s'hi poden emprar, els contactes entre els centres d'estudis i les escoles o els IES, la manera com es poden fomentar i regularitzar aquests contactes i el paper que juga i que pot jugar la universitat formen part dels llocs comuns i reptes dels centres d'estudis i recerca. Des del GES, puc afirmar que aquest és un dels temes habituals de les nostres reflexions.

¿Què cal fer per tal d'integrar el coneixement interdisciplinari de l'entorn, del terme, en el medi educatiu? Perquè, tot i que es reconeix la seva importància, els resultats reals són diversos i obeeixen més a les dinàmiques locals puntuals que no pas a una visió, planificació o disposició prèvies. El què, el com i el perquè són qüestions sotmeses a un seguit de variables que intentaré plantejar.

Partim de la base que els estudis locals no són fruit de l'atzar ni de l'aventura (parafraçant el poeta J. V. Foix) sinó de la voluntat i de la necessitat de conèixer el medi més immediat i més propi, com és el territori veí i proper dels éssers en tant que habitants d'una determinada comunitat. Si l'impuls és la necessitat, és que existeix un dèficit. Si existeix el dèficit, la mancança, és perquè plana la consciència del perill de l'oblit, de la no ubicació, del desarrelament. El coneixement interdisciplinari de l'entorn propi ens atorga no només les claus de la ubicació sinó també el sentit de pertinença i, en darrer terme, enforteix la idea

de comunitat. Tot això expressat en termes abstractes pren un significat molt més tangible quan pensem en la casuística concreta i cas per cas.

Les necessitats de coneixement del propi entorn canvien amb el temps i amb les circumstàncies que han tingut la seva periodificació en paral·lel amb els corrents historiogràfics i culturals. Valgui com a exemple l'arrencada que es produeix des de mitjans del segle XIX amb la Renaixença i que, degut a la necessitat de conèixer el propi país, origina un dels moviments més interessants com és el del naixement de l'excursionisme a gran i petita escala en tant que fenomen de socialització i de lleure. Practicant l'excursionisme, trepitjant i apamant la terra, no només es recorren planures i muntanyes sinó que es contempla el país, els elements del passat (les ruïnes, tradició romàntica...), se'n crea coneixement i es divulga, es fomenta el col·leccionisme i es desenvolupa un sentiment de pertinença que, en bona part, desemboca en la consciència de nació.

Vist des de la perspectiva actual, el coneixement interdisciplinari del propi entorn ens porta per viarans més diversos, però tot i així, la necessitat de conèixer el què i el com diacrònic i sincrònic de l'entorn immediat no només satisfà la curiositat individual o col·lectiva sinó que contribueix a situar l'ésser humà en la consciència de la seva ubicació física, geogràfica i històrica i de la seva pertinença a una determinada comunitat social i cultural. D'això se'n pot dir, si volem, donar arguments per a la integració social i l'arrelament.

Les eines i mitjans que avui dia posseïm per a la recerca i la creació d'accés al coneixement són infinitament més globalitzades, compatibles, atractives i potents que les que teníem a l'abast fa quinze o vint anys, i depèn de la nostra habilitat utilitzar-les amb més o menys eficàcia. D'altra banda som també conscients del pes específic que té la socialització i l'entorn humà en relació amb l'objecte del nostre interès. ¿Quin és el prestigi, la utilitat, la capacitat d'atracció i l'interès que per als diversos agents socials tenen els estudis locals? I, en concret, ¿quina és la consideració i la incidència real que tenen, en conjunt, als Països Catalans? Una resposta és el conjunt de reflexions sobre el cas de Sitges al voltant de les qüestions posades per a aquesta taula i que procuro respondre sintèticament, a l'espera del debat.

Actualment, els estudis locals a Sitges no tenen altre lloc en el medi educatiu que el que el professorat voluntàriament els vulgui atorgar. Durant un temps, des de l'Ajuntament es va fomentar la denominada "assignatura Sitges", que va contribuir a posar en valor els aspectes més destacats de la vida local —història, art, literatura...— sense que passat un primer nivell hi hagués continuïtat. Entre els impulsors de l'assignatura hi ha alguns socis del GES que treballen en l'ensenyament i que han contribuït, en la mesura que els ha estat possible, a vincular el cicle educatiu de primària i secundària als estudis locals, sense que aquesta sinergia hagi estat aprofitada per part dels responsables d'educació del municipi.

Una segona iniciativa ha estat la de publicar una col·lecció de monografies de divulgació sobre la història de Sitges des del departament municipal de Cultura, en què els autors són, en la seva major part, socis del GES. Amb tot, és un esforç que no ha tingut l'adequada recepció perquè els departaments municipals de Cultura i Educació tenen titulars diferents i palesen les mancances d'un esforç de coordinació del govern municipal. En darrer terme, el fet que molt bona part del professorat no resideixi a la vila fa que, més enllà de la incorporació participativa de les festes populars a les escoles —Carnaval, Corpus...— no es mostri interès per la coordinació i el treball en comú, ni que sigui ocasionalment, amb entitats i institucions culturals.

L'actitud dels centres que generen coneixement —la Biblioteca Popular Santiago Rusiñol, amb el seu riquíssim fons local; el Llegat Rusiñol i la Col·lecció Utrillo; el Consorci del Patrimoni de Sitges i l'Arxiu Històric de Sitges— és positiva en línies generals. La BPSR és, juntament amb l'AHS, el gran fons de recerca local ubicat a Sitges. La seva excel·lent disposició vers els investigadors contrasta amb la manca de mitjans i l'escassa dotació econòmica de què és objecte per part del govern municipal, amb un dèficit d'horari d'obertura al públic degut a la manca de recursos humans. En el cas de l'Arxiu es constata una total insuficiència d'atenció horària al públic i de personal per atendre'l. En general, tant un centre com l'altre es troben mancats d'equipaments de reprografia i de consulta electrònica i amb un notable dèficit de documents en suport digital. No s'ha emprès cap programa de digitalització. Val a dir que la Biblioteca Ramon Planes, del GES, formada amb publicacions procedents d'intercanvis, està en procés de catalogació i l'entitat estudia la possibilitat de donar-hi accés per conveni amb la Biblioteca.

L'interès per facilitar l'accés a la informació per part de la Biblioteca és total i, pel que fa a les altres institucions, és positiva. Per part dels museus s'atorga accés als seus fons sobre demanda amb la millor disposició per part dels seus professionals. Per part de l'Arxiu es detecta un excessiu control vers el treball dels investigadors que de vegades dificulta l'accés a la documentació. La manca d'equipaments i d'accés a la informació i documentació electrònica i digital dificulta, com ja s'ha dit, l'accés i restringeix les possibilitats de coneixement.

Les mesures que s'empren per part de les entitats de recerca i, en concret, per part del GES són el foment de la conscienciació sobre els béns patrimonials i la necessitat de creació d'accés i difusió. La interlocució amb els responsables de la política cultural del municipi, que no mostren interès vers el patrimoni escrit i documental, dificulta en gran manera l'avenç en aquest terreny. Des del Consell Municipal de Cultura, que es convoca amb periodicitat irregular i distant, s'ha intentat plantejar aquests temes, que no han obtingut resposta. És una actitud que contrasta amb la valoració que els investigadors, locals o no, fan dels fons

patrimonials escrits i documentals de titularitat pública i amb la consulta i ús freqüent que se'n fa.

En el cas de Sitges, el contacte oficial entre el GES i els centres educatius de primària i secundària és inexistent, en bona part per les causes ja esmentades. L'entitat no forma part de cap organisme de participació, consulta o assessorament educatiu. No obstant això, i gràcies a una part de professorat puntualment o no interessat en el tema o implicat més obertament en la recerca local i en el GES, s'estimula l'interès de l'alumnat de cara a aconseguir que els seus treballs tinguin relació amb el medi local i comarcal, amb resultats prou satisfactoris. L'actitud d'aquest professorat, que treballa en diversos centres i alguns de fora de Sitges, a la comarca, i també la dels pares i les famílies que senten interès vers els temes locals, és enormement positiva per vincular la recerca al procés educatiu i, en aquest sentit, hem obtingut resultats ben satisfactoris per la via de la convocatòria dels premis Josep Carbonell i Gener.

Per part del GES existeix la plena consciència sobre la necessitat d'incrementar la visibilitat i la comunicació per mitjà dels medis que tinguem a l'abast i, en el que sigui possible, creant-ne de nous, especialment via Internet. Creiem, d'altra banda, que la visibilitat, el treball en xarxa i la continuïtat fan créixer les expectatives de regularitzar aquesta situació.

El paper de la universitat és cabdal per al desenvolupament dels estudis locals en l'etapa educativa. Ho és perquè el fet que els centres universitaris focalitzin en el medi local els estudis i la recerca els prestigien socialment i juguen un efecte mirall en l'ensenyament secundari. Les possibilitats d'establir programes de treball ocasionals o estables amb els centres d'estudis i de fer-ne publicitat fan créixer possibilitats d'atracció de nous públics a partir de l'ensenyament secundari i també del professorat, a més de públic en general.

L'experiència més positiva del GES en intentar vincular els joves als estudis locals és la convocatòria dels premis que porten el nom de Josep Carbonell i Gener. Instituits pel GES per promoure entre els estudiants els estudis locals i recordar la tasca intel·lectual de l'escriptor i historiador Josep Carbonell i Gener (Sitges, 1898-1979)⁵ ofereixen dues modalitats, la dels estudiants universitaris i la dels estudiants de batxillerat. Convocats enguany en la seva XXIX edició, han estat atorgats any rere any i, des que se celebra, formen part del palmarès de la

⁵ Josep Carbonell i Gener va ser escriptor, polític i historiador. Dirigi les revistes *Terramar* (1919-1920), *Monitor* (1921-1923) i *L'Amic de les Arts* (1926-1929) i fou director de l'Oficina de Relacions Meridionals (1931-1939). Publicà amb J. V. Foix l'assaig *Revolució Catalanista* (1934) i posteriorment diversos llibres d'història de Sitges: *Breve semblanza de Magín Alberto Cassanyes* (1957), *Siete ensayos de historia suburense* (1961), *Sitges la Reial* (1965), *Josep Bonaventura Falç i el context històric de la seva època* (1977), *Esquema històric dels sis anys napoleònics a Sitges* (1980), *Les Índies, horitzó nou: Sitges i la carrera d'Amèrica* (1984) i *Afanys i desencís de cosa pública. La vida municipal segons les memòries de Lluís Soler i Sagarra* (1997).

"Nit de Premis Sitges". Els guardonats reben, de part de l'Ajuntament, un trofeu, i per part del GES, una quantitat econòmica i la publicació del treball, sigui per mitjà del *Butlletí del Grup d'Estudis Sitgetans* o bé en la col·lecció que l'entitat publica habitualment, *Quaderns*. Els temes guardonats han estat de temàtica molt variada i la seva publicació ha estat ben rebuda per part del públic que adquireix les publicacions del GES. Cal destacar que per mitjà d'aquesta convocatòria s'incorporen progressivament nous temes d'estudi i de recerca juntament amb d'altres que ja són tradicionals i permeten detectar temàtiques d'interès emergent per part dels joves. Alguns dels guardonats han seguit treballant en temes locals en arribar a la universitat i s'han incorporat a l'actiu de socis de l'entitat.

En un futur proper s'empendrà un nou projecte amb la voluntat d'apropar els joves a l'entitat, com és el d'obrir un espai al nou lloc web per tal de mostrar els treballs i les aportacions al coneixement dels joves estudiants de Sitges. El projecte, titulat "Projecte Joves", es preveu implementar-lo al llarg del 2010 i la seva realització està en funció dels recursos econòmics i electrònics de què l'entitat disposi en el proper exercici pressupostari.

Fins aquí, doncs, l'estat de la qüestió tal com el veiem des del GES. Voldria remarcar la nostra voluntat de contribuir en tot el que sigui possible a la vinculació del medi educatiu amb els estudis de recerca d'àmbit local i des del treball en xarxa amb l'Institut Ramon Muntaner.